

Prof. dr hab. dr h.c. mult. Marek Bojarski
Professor emeritus Univesitatis Wratislaviensis

Recenzja pracy doktorskiej

Justyny Gruszy pt. „Wpływ kontroli branży hazardowej przez państwo na karnoprawne i kryminologiczne aspekty zjawiska hazardu” Białystok 2019 r. s. 366 napisanej pod kierunkiem prof. zw. dra hab. dr h.c. Emila Pływaczewskiego.

A. Wybór tematu

Właściwie skonstruowany temat badawczy ma niewątpliwy wpływ na wartość pracy. Tak jest i w tym przypadku. Autorka dokonała właściwego wyboru tematu i w ten sposób postawiła przed sobą ambitny plan tj. dokonania oceny zjawiska hazardu przez pryzmat kontrolnych działań państwa. Autorka ma świadomość, iż zagrożenie uzależnieniem od hazardu jest szczególnie niebezpieczne i ma duży kryminogeny wpływ na zachowania uzależnionych ludzi.

Z tego też względu państwo powinno wprowadzać odnośnie hazardu takie regulacje, które mają za zadanie ograniczyć jego kryminogeny charakter. Ta sfera regulacji jest jednak bardzo trudna bowiem hazard jest branżą dochodową, a każde jego ograniczenie spotyka się z wieloma trudnościami. Autorka wskazuje tu przykład polityki prohibicyjnej w USA w latach 20tych co pociągnęło za sobą wręcz odwrotny od zamierzonego skutek. Tak więc mając świadomość zagrożeń wynikających z kontrowersyjnych regulacji, Autorka staje przed bardzo trudnym problemem zaproponowania takich rozwiązań legislacyjnych, które będą skuteczne w ograniczaniu zjawiska hazardu.

B. Merytoryczna zawartość pracy

Autorka wprowadza czytelnika do badanej problematyki wskazując metodologiczną podstawę prowadzonych badań. Wskazuje, iż jej badania mają na celu ustalenie wzajemnych relacji kontroli branży hazardowej na przestępczość. Zjawisko hazardu jest postrzegane, z jednej strony, jako dobra rozrywka ale taka, która niesie za sobą ryzyko uzależnienia, a więc jako zjawisko patologiczne. Wyeliminowanie negatywnych aspektów hazardu państwo realizuje w drodze wprowadzenia odpowiednich zmian legislacyjnych w różnych dziedzinach, a to przez regulacje m. in. w sferze prawa skarbowego, karnego czy administracyjnego.

Pozytywnie należy ocenić zamiar Autorki zbadania przestępczości hazardowej na tle konkretnych działań państwa. Swoje badanie opiera na

literaturze przedmiotu, orzecznictwie praktyki wymiaru sprawiedliwości, wywiadów z przedstawicielami praktyki wymiaru sprawiedliwości jak i wywiadów z anonimowymi osobami, które dysponują specjalistyczną wiedzę o branży hazardowej.

Autorka stawia przed sobą istotne pytania, na które w pracy sukcesywnie odpowiada. Zakres tych pytań jest bardzo szeroki, a udzielenie na nie odpowiedzi pozwala na sformułowanie prawidłowych wniosków. Jeśli chodzi o zastosowane metody badawcze, to w głównej mierze Autorka stosuje metodę analityczną, dogmatyczno-prawną, a jako uzupełnienie stosuje metodę, akceptowanej w teorii prawa, analizy aktów prawnych.

Takie założenie przy podejściu do badań należy pozytywnie ocenić bowiem pozwala to na właściwą interpretację badanego zjawiska.

W rozdziale II Autorka prezentuje regulacje prawne hazardu w polskim prawie. Omawia tu ustawę z dnia 19.11.2009 r. o grach hazardowych oraz jej kolejne nowelizacje. Prezentacja rozwiązań ustawy i jej kolejnych nowelizacji nie ogranicza się tylko do przedstawienia rozwiązań ustawowych, ale jest również próbą sformułowania ocen tych rozwiązań. Analiza tekstu ustawy jest bardzo szczegółowa, a komentarz Autorki jest w wielu przypadkach trafny. W pracy wskazano na kontrowersje powstające na tle niektórych przepisów ustawy, a ich krytyka jest uzasadniona merytorycznie. Ta część pracy nie jest tylko prostą prezentacją aktualnego stanu prawnego, ale jest jego dogłębną analizą.

Autorka nie ogranicza się tylko wskazania istoty hazardu, ale rozpatruje jego problem również w aspekcie zakładów wzajemnych, zakładów wzajemnych przez Internet czy loterii audiotekstowych, fantowych czy loterii promocyjnych itp. Ten fragment pracy Autorka zatytułowała „Komparatystyczne ujęcie ustawy o grach hazardowych z dnia 19 listopada 2009 r.” Wydaje się, że ten tytuł jest zbyt ambitny bowiem nie zawiera tego, czego od badań komparatystycznych z reguły się wymaga.

Interesujące są natomiast rozważania na tle ustawy z dnia 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, jak i ustawy z dnia 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

Rozdział III poświęcony został sankcjom administracyjnym, które z ustawy o grach hazardowych. Jak sama Autorka wskazuje, iż uzasadnieniem wyodrębnienia takiego rozdziału był trudny i aktualny problem sprowadzający się do podwójnego karania sprawców naruszeń ustawy, raz w trybie administracyjnym, a raz za ten sam czyn z przepisów prawa karnego skarbowego.

W rozdziale tym Autorka zwraca uwagę sprawy terminologiczne pojęcia sankcji i jej rodzajów. Szczegółową uwagę poświęca sankcjom egzekucyjnym i represyjnym wynikającym z ustawy o grach hazardowych. Prezentacja tego materiału jest wnikliwa, a oceny jakie formułuje Autorka prawidłowe i potrzebne dla wyjaśnienia wielu kwestii poruszanych w dysertacji. Jest ona oparta o bogatą

literaturę przedmiotu i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Rozdział III kończą uwagi o sankcji nieważności. Wydaje się, że ten aspekt sprawy dotyczący nieważności mógłby być bardziej rozwinięty. Ograniczenie go do tylko jednej strony maszynopisu jest zbytym spłyceniem tego aspektu sankcji.

Wiodący temat znajdujemy w rozdziale IV. Autorka omawia tu rolę państwa w kontrolowaniu branży hazardowej, istotę jak i regulację monopolu w odniesieniu do tej branży. Analiza w tym zakresie zawarta jest w pracy na str. od 109 do 134.

Merytoryczna zawartość tego rozdziału, w zasadzie wiodącego z uwagi na tytuł dysertacji, pozostaje jednak w pewnej dysproporcji do pozostałych rozdziałów, które nie mają takiego wiodącego charakteru. Rozważania na ten główny temat zamykają się na 25 stronach tekstu w stosunku do 366 całości pracy. Oczywiście zawartość merytoryczna tego rozdziału w zasadzie nie nasuwa wątpliwości ale proporcje mogą sugerować, że Autorka nie ma nic więcej do powiedzenia na ten temat. Gdyby Autorka zamierzała publikować dysertację to proponowałbym rozważyć poszerzenie rozważań na temat kontroli branży hazardowej przez państwo, albo tytuł pracy dostosować do zawartości pracy, która obfituje w wiele wątków, które mogły by być w nim wyeksponowane.

Do obrazu regulacji hazardu, Autorka włączyła rozdział V ukazujący problematykę działalności hazardowej w prawie Unii Europejskiej. W głównej mierze zawartość tego rozdziału dotyczy zgodności prawa polskiego z zakresem hazardu z prawem Unii Europejskiej. Dla oceny rozwiązań prawa krajowego rozważania zaprezentowane w tym rozdziale mają istotne praktyczne znaczenie.

Bardzo interesujące są tutaj rozważania Autorki dotyczące swobody prowadzenia działalności gospodarczej. Dla podkreślenia wagi rozpoznawanego problemu, w dysertacji znajdujemy przykłady orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, które poruszają problemy działalności hazardowej. Autorka wskazuje m. in. na stanowisko Trybunału, który stwierdził, iż organizowanie i prowadzenie gier hazardowych korzysta ze swobody przepływu usług w rozumieniu art. 49 i następnych TSUE. Słusznie Autorka zwraca uwagę na to, że ochrona osób oddająca się działalności hazardowej jak i ochrona porządku społecznego są priorytetami uzasadniającymi ustanowienie przez Państwo Członkowskie pewnych ograniczeń. Słusznie Autorka zaakceptowała stanowisko TSUE, który zaznaczył, iż loteria stanowi pewnego rodzaju niebezpieczeństwo dla jednostki biorącej w niej udział, gdyż zachęca do wydatkowania pieniędzy, co może mieć negatywne skutki dla tej jednostki, jak i dla całego społeczeństwa. Na bazie tego stwierdzenia należy podkreślić, iż Autorka umiejętnie wskazuje na stanowiska, zarówno w doktrynie jak i orzecznictwie, które mocno uzasadniają formułowane przez Nią tezy. Formułując wnioski *de lege ferenda*, Autorka jest ostrożna w zbyt daleko idących propozycjach legislacyjnych. Zgodzić się należy z Jej oceną, iż ujęcie wszystkich reguł dotyczących działalności hazardowej w Unii Europejskiej w jednym akcie

prawnym (kodeksie) jest obecnie przedwczesne bowiem w poszczególnych Państwach Członkowskich jest duża różnorodność regulacji prawnych.

Autorka wyciąga prawidłowe wnioski i akceptuje wydane przez Trybunał orzeczenia, stawiające tezę, iż Państwa Członkowskie zmierzające do zapewnienia szczególnie wysokiego poziomu ochrony może w sposób zasadny uznać, że jedynie nadanie praw wyłącznych jednemu podmiotowi, poddanemu ścisłemu nadzorowi ze strony organów władzy publicznej, może pozwolić zapanować nad ryzykiem związanym z sektorem gier losowych.

W dalszej części tego rozdziału zaprezentowane są rozważania, w których Doktorantka ustosunkowuje się do innych orzeczeń TK. Jej stanowisko jest rozważne, a formułowane oceny są logiczną konsekwencją wcześniej poczynionych ustaleń. Uwzględnienie przez projektodawcę ocen formułowanych przez Autorkę w tym rozdziale, może mieć znaczący wpływ na nowy kształt legislacyjny problematyki działalności hazardowej. Jest to niewątpliwie praktyczny wymiar rozważań Autorki.

Rozdział VI to spojrzenie na działalność hazardową przez pryzmat przepisów prawa karnego skarbowego. W odniesieniu do tego rozdziału uważam, iż treść przedstawiona w pkt. 1 nie tyle, że mogłaby być pominięta, ale powinna być pominięta. Autorka nie pisze skryptu czy podręcznika z zakresu prawa karnego skarbowego. To jest praca doktorska, a więc kierowana do czytelnika, ukończył studia prawnicze i orientuje się w zagadnieniach, które Autorka tam omawia, a więc tłumaczy, iż prawo karne skarbowe jest częścią prawa karnego, iż kodeks karny skarbowy jest podzielony na trzy tytuły, co to jest czyn zabroniony, co jest przestępstwem skarbowym, iż w KKS mamy określoną winę umyślną i nieumyślną czy trzy okoliczności wyłączające winę itp. Praktycznie należałoby usunąć tekst od str. 206 do 220.

Jeśli chodzi o dalszą część tego rozdziału, to dobrze że Autorka wskazuje na przepisy karne, które mogą mieć zastosowanie do działalności hazardowej, ale uważam, że powinna tu nastąpić zmiana narracji. W tym tekście poszukiwałbym raczej próbę rozwiązania problemów wynikających ze stosowania tych przepisów, a nie typowego komentarza, w którym np. wskazuje się, że dane przestępstwo jest przestępstwem formalnym, co jest przedmiotem ochrony konkretnego przepisu czy, że dany czyn można popełnić np. tylko umyślnie.

Zrezygnowałbym także z cytowania treści przepisu, łącznie ze wskazaniem sankcji, czy wskazywania, że przepis ten zawiera również tzw. przypadek mniejszej wagi itp.

Autorka nie zawsze udziela precyzyjnej odpowiedzi na postawiony problem. Tak jest np. gdy zastanawia się nad charakterem gry w tzw. trzy karty. Na stronie 255 Autorka pisze, że w niektórych przypadkach reguły gry „w trzy karty” wykraczają poza reguły gry hazardowej. Z tej wypowiedzi można wysnuć wniosek, iż w zasadzie uważa grę „w trzy karty” za grę hazardową, a nie oszustwo. Tak się składa, że piszący to posiadał biegłą umiejętność gry „w trzy karty” i wie co trzeba zrobić, by zawsze i to zawsze wygrać, a więc czy jest to

oszustwo, czy też nie. Chodzi tu jednak o przekonanie Czytelnika jaki jest charakter gry „w trzy karty”, a nie używanie sformułowania, że w przypadku gry „w trzy karty” w grę wchodzi zarówno kwalifikacja z art. 128 k.w. jak i 286 k.k. w zależności od okoliczności konkretnego przypadku. Autorka odróżnienie w tym zakresie uzależnia od ustalenia od tego czy sprawa stosował jakieś triki podczas gry. Rodzi się tutaj jednak problem kto sądowi ma odpowiedzieć na to pytanie. Czy powołać należy biegłego?

Rozdział VII prezentuje badania Autorki, których zakres jest związany z działalnością hazardową. Wyniki badań skupiają się wokół analizy przestępczości w świetle badań statystycznych, dalej Autorka prezentuje obraz przestępczości hazardowej w świetle wyników badań aktowych. Rozdział ten zawiera również wyniki wywiadów z pracownikami organów wymiaru sprawiedliwości jak innymi osobami znającymi problemy branży hazardowej.

C. Formalna i merytoryczna strona opracowania.

Praca napisana jest poprawnym językiem, literatura i orzecznictwo są prawidłowo powoływane, przy czym dla lepszej czytelności pracy, pewne mniej znaczące rozważania z cytowanej literatury powinny być raczej przeniesione do przypisów, co pozwoli bardziej precyzyjnie prowadzić główny nurt rozważań.

Od strony merytorycznej problematyka tu przedstawiona nie budzi zastrzeżeń.

D. Konkluzja.

Reasumując wyżej przedstawione uwagi uważam, że dysertacja Pani mgr Justyny Gruszy pt. „Wpływ kontroli branży hazardowej przez państwo na karnoprawne i kryminologiczne aspekty zjawiska hazardu” stanowi samodzielne i oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Praca w pełni odpowiada wymaganiom określonym art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

Oceniając rozprawę z pełnym przekonaniem, pomimo drobnych uwag, mogę stwierdzić, że Kandydatka do uzyskania stopnia naukowego w dziedzinie nauk prawnych wykazała się ogólną wiedzą jak i umiejętnościami prowadzenia pracy naukowej i w związku z tym uważam, że może ona stanowić podstawę do dalszego procedowania w zakresie przewodu doktorskiego.

